

Тема: «Праворозуміння. Права людини як основа природного права: загальна характеристика».

Теоретичні питання

1. Праворозуміння: поняття й типологія. Природний, позитивістський (нормативістський) та соціологічний типи праворозуміння.
2. Права людини як основа природного права. Поняття, ознаки, види прав людини.
3. Зміст, обсяг та межі прав людини.
4. Обов'язки людини: поняття, види.
5. Міжнародні стандарти прав людини.
6. Гарантії забезпечування прав людини.

Термінологійне завдання

Засвойте визначення таких понять: праворозуміння, природне праворозуміння, позитивістське праворозуміння, соціологічне праворозуміння, права людини; зміст прав людини, обсяг прав людини, обов'язки людини; межі прав людини, міжнародні стандарти прав людини, гарантії прав людини.

Практичні завдання

1. **Який різновид (тип) праворозуміння, на Вашу думку, покладено в основу визначення права у цитатах з підручників з теорії права та з філософсько-правових праць? Відповідь обґрунтуйте.**

- 1.1. *Право визначається прагненням справедливості і воно дане Богом разом із природою людини, її схильностями як обов'язками, як засобами для досягнення цілей її природи. (Т. Аквінський)*
- 1.2. *Правом є справедливе право, яке повинні відображати державні закони. (Ш.-Л. Монтеск'є)*
- 1.3. *Право – це сукупність умов, за яких свобода одного індивіда сумісна зі сваволею іншого під кутом зору загального закону свободи. (І. Кант)*
- 1.4. *Право – це проєктування на суспільні відносини дорефлексивних структур свідомості, в яких міститься джерело справедливості, та реалізація цих структур у таких суспільних відносинах. (цит. за С. Максимов)*
- 1.5. *Право – це норми, встановлені з метою керування однією розумною істотою з боку іншої розумної істоти, яка має владу над першою. (Дж. Остін)*
- 1.6. *«Право – це сукупність правил поведінки, які виробляються під час вирішення спорів завдяки судовим рішенням та законам, і правил поведінки, за якими здійснюється повсякденна людська діяльність. (Є. Ерліх)*
- 1.7. *Право – це імперативно-атрибутивні емоції людини, тобто усвідомлення суб'єктом свого права та обов'язку вимоги, яке є наслідком переживання. (Л. Петражицький).*

- 1.8. *Право – це система правил поведінки, забезпечених державним примусом, та безособових процедур, які повинні бути визнані прийнятними, принаймні в ідеалі, усіма громадянами держави. (Ю. Габермас).*
- 1.9. *Право – це заснований на соціально визнаних та загальнообов'язкових нормах комунікативний порядок відносин, учасники якого мають взаємообумовлені правомочності та обов'язки. (цит. за С. Максимов)*
- 1.10. *Право – це система цінностей, уособленням яких є загальні принципи права. (цит. за М. Козюбра)*
- 1.11. *Право – це система загальнообов'язкових норм, сформульованих і забезпечених державою, що ґрунтуються на загальних принципах права. (цит. за М. Козюбра)*
- 1.12. *Право – це оснований на принципах права і нормах порядок суспільних відносин, що захищається державою. (цит. за М. Козюбра)*

Поясніть, яке (чи які) саме з явищ Ви були б схильні називати терміном «право»? Чому, на Вашу думку, держава зазвичай воліє називати встановлені або схвалені та забезпечувані правила (норми) поведінки саме словом «право», а не якимось іншим?

2. Проаналізуйте зміст приписів статей розділу 2 [Конституція України від 28.06.1996](#).

Визначте, хто є суб'єктом закріплених у цьому розділі прав людини – фізична особа (людина чи громадянин) чи/ї юридична особа?

3. Ознайомтесь зі змістом офіційних документів та визначте, які різновиди прав людини (за так званою класифікацією ООН) закріплені у їхніх статтях.

[Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод \(1950\)](#)
[Міжнародний пакт про громадянські та політичні права \(1966\)](#)
[Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права \(1966\)](#)
[Конституція України від 28.06.1996](#)

Поясніть, чому права людини закріплені в офіційних документах?

4. Проаналізуйте такі документи щодо закріпленості в них обов'язків людини?
[Загальна декларація прав людини \(1948\)](#)
[Міжнародний пакт про громадянські та політичні права \(1966\)](#)
[Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права \(1966\)](#)
[Конституція України від 28.06.1996](#)

Що, на Вашу думку, спонукало закріпити у міжнародних та національних документах не лише права, але й обов'язки людини?

Чому, на Вашу думку, у Конституції України зафіксовано більше прав, ніж обов'язків? Чи свідчить це про меншу значущість обов'язків, ніж прав?

5. Ознайомтесь із приписами з переліку:

ст. 23, ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 35, ч. 2 ст. 39, ч. 2 ст. 44 Конституції України від 28.06.1996
ч. 3 ст. 18, ст. 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966)
ч. 2 ст. 9, ч. 2 ст. 10, ч. 2 ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950)

Які явища є межами для здійснювання зазначених прав людини?

Чим зумовлена потреба встановлювати межі права людини? Чи існують такі права людини, щодо яких не можна встановлювати межі за жодних умов?

6. Ознайомтесь з приписами розділу 2 [Конституція України від 28.06.1996](#). Встановіть і обґрунтуйте, який зміст і обсяг прав і свобод закріплений у таких статтях: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 53, 54.
7. Ознайомтесь з приписами таких національних та міжнародних документів про права людини:

[Конституція України від 28.06.1996](#);

[Міжнародний пакт про громадянські та політичні права \(1966\)](#);

[Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права \(1966\)](#);

[Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод \(1950\)](#).

Встановіть і обґрунтуйте, які приписи цих документів встановлюють документальні гарантії прав людини, а які – діяльнісні?

8. Ознайомтесь з приписами таких національних та міжнародних документів про права людини:

[Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод \(1950\)](#) та протоколи до неї;

[Хартія основоположних прав ЄС \(2000\)](#);

[Європейська соціальна хартія \(переглянута\) \(1996\)](#);

[Міжнародний пакт про громадянські та політичні права \(1966\)](#);

[Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права \(1966\)](#).

Встановіть і обґрунтуйте, які міжнародні стандарти в цих документах встановлюють вимоги до держав?

Рекомендована література

Базова

1. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів, 2021.
2. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). Київ, 2013.
3. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. Київ, 2019
4. Загальна теорія права: підручник /за заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015.
5. Теорія держави і права : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020.
6. Загальна теорія права. Академічний курс: підручник / за ред. С. Бобровник. Київ, 2021.

Допоміжна

1. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми / О. Аврамова, О. Жидкова // Право України. – 2010. – № 2. – С. 101-107
2. Андріїв В. М. Права та свободи людини і громадянина як визначальні категорії правничої науки / В. М. Андріїв [Електронний ресурс] // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 4-8. – Режим доступу: – http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21D BN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2006_3_3.pdf
3. Головатий С. Про людські права. Лекції. – К.: Дух і Літера, 2016. – і–xxiv, 760 с.
4. Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження / Д. А. Гудима // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) [та ін.]. – Львів: Край, 2009. – 292 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1543277/>
5. Добрянський С. П. Інститут прав людини: до характеристики вихідних засад / С. П. Добрянський // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Випуск 37. – С. 3-7. – Режим доступу: http://radnuk.info/home/24789_c.html
6. Козюбра М. Теоретико-методологічні аспекти прав людини / М. Козюбра // Український часопис прав людини. – 1997. – № 3/4. – С. 7–9.
7. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність / С. Максимов // Право України. – 2010. – № 2. – С. 36-43. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/6533/%D1>
8. Мушак Н. Б. Концептуальні підходи до класифікації прав людини в умовах глобалізаційних процесів / Н. Б. Мушак // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 298 – 301. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_2/298.pdf
9. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація / П. М. Рабінович // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – № 1. – С. 19-29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_1_4
10. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально- антропна сутність, змістова класифікація / П. Рабінович // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 10-16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_2_4
11. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
12. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянсько-го суспільства: автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Разметаєва Юлія Сергіївна. – Х., 2009. – 20 с.
13. Руднева О. М. Поняття та ознаки міжнародних стандартів прав і свобод людини / О. М. Руднева // Держава і право. — 2010. — Вип. 49. — С. 17-22. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34335/02-Rudneva.pdf?sequence=1>
14. Тиріна М. П. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації / М. П. Тиріна // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 728-732. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34078/11_8-Tyrina.pdf

